

Камо грядеши

Автор:

Микола Хвильовий

Камо грядеши

Хвильовий Микола

Микола Хвильовий

КАМО ГРЯДЕШИ

Від автора

Єсть дві літературно-революційні організації: «Гарт» — спілка пролетарських письменників — і «Плуг» — спілка селянських письменників. Останніми часами між цими угрупованнями виникло багато суперечок. «Плуг», будучи спілкою з слабшою кваліфікацією (це він сам не раз прилюдно визнавав), певніш — просто добровільною культурно-освітньою організацією, що чомусь претендує на роль в мистецтві, — ніяк не може примиритися з існуванням «Гарту» і раз у раз атакує його. Почався цей наступ ще з Московської наради пролетписьменників, де «плужани», наперекір «Гартові», прийняли так звану «напостівську платформу», яка на сьогодні остаточно себе скомпроментувала; і визнали, теж наперекір «Гартові», так званий «всесоюзний центр», на сьогодні фактично ліквідований. Продовжився цей наступ гартованському з'їзді, де «плужани» «налітали» на гартованців, встановивши блок з російськими напостівцями, що приїхали на літературну Україну трохи «попартизанити»; в Москві їм не повезло. Скінчилася ця баталія поки що на сторінках «Культури і побуту» — додатку до газети «Вісті». І знову почали перестрілку тіж таки невгамовні «плужани». Відповідали їм ми, «олімпійці» (так називали нас наші літературні супротивники). Поскільки нас цікавило майбутнє пролетарського

мистецтва, а не угруповання «Гарт» і «Плуг», ми подбали, щоб стати над цими організаціями. Нас найбільше тривожила ідея азійського ренесансу і виявлення двох психологічних категорій: Європи й «Просвіти». Перші два листи — це наша відповідь одному із просвітян, що узагальнюючи, ми його називаємо просто «енко». Третій лист — наша відповідь тов. Пилипенкові, керівникові організації «Плуг». Не все тут буде зрозумілим, але хай пробачать читачі: листи писано як відповіді, нашвидкоруч; а переробити їх ми оце тепер не маємо можливості. В той же час в них поставлено багато актуальних питань. Отже, сподіваємось, що наші памфлети будуть першим абетковим абзацом до теорії нового мистецтва. Сам теоретик мусить прийти — ми його чекаємо. Він буде романтиком вітаїзму: агітатором і пропагандистом наших засад.

Микола Хвильовий

Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян»

(Перший лист до літературної молоді)

I

В одній із своїх брошур Шпенглер так сказав:

— «Баха й Моцарта я ставлю на недосяжну височінь, але відціля нема ще кінцевої потреби називати художниками й мислителями тисячі писак та філософів-обивателів наших великих городів».

I далі:

— «Прогрес мистецтва доводять факти, а не логічні доводи».

Ми цитуємо зі Шпенглера спеціально для того, щоб трохи подратувати «сатану в бочці» з гопаківсько-шароваристої (наш власний образ), тепер ультра-червоної

«Просвіти». До речі: боїмось, що наші опоненти перший раз чують таке прізвище, отже, мусимо запевнити: Шпенглера в гартованських списках і серед «олімпійців» нема і для того, щоб знову і знову подякувати Троцькому за класичний афоризм:

— «Коли Вардін зіб'ється на таблиці множення, а Воронський в цьому зійдеться з білогвардійцем, що знає арифметику, то тут для політичної репутації Воронського поганого ще нема».

Нарешті, ми цитуємо зі Шпенглера для того, щоб ще раз і ще раз сміливо і з спокійною совістю підкреслити свою солідарність з фашистським мислителем в тих «засадах» про мистецтво, які були й будуть арифметичною аксіомою для всіх часів, для всіх народів і для кожного класового суспільства.

Як бачите, ніколи «олімпійців» шлях не зійдеться зі шляхом літературних спекулянтів і профанаторів молодого мистецтва: як бачите, буде великою помилкою гадати, що генерація молодих пролетарських письменників розгубиться в час наступу бойової макулатури. Інтелектуальні здібності її ще не зрадили і — напевне — не зрадять. Та й історія ніколи не робила нонсенсів.

Саме це і перш за все це мусить знати та талановита літературна молодь, яка тепер уперто працює над собою по глухих закутках республіки і поволі вкрапляється в «олімпійську» фалангу.

І да буде це передмовою, а тепер по суті.

II

«Sine ira et studio», цебто: без гніву й симпатії, як сказав Тацит, сильний, між іншим, оратор проти різних свистунів і провокаторів. Подивимось об'єктивно на сьогоднішню мистецьку ситуацію і подамо й собі кілька елементарних засад.

Останніми часами стало модним говорити про «розходження» «молодих» пролетарських письменників зі «старими» теж пролетарськими письменниками. Дійшло навіть того, що хтось — і на основі цих «розходжень» — кинув «тезу» про

народження другої генерації пролетарських митців. Як і треба було чекати, цю тезу підхопили літературні спекулянти і зчинилась, зі слів одного критика, «революція». На арену виступили огонь і дим — передумова кожної баталії.

Отже, понюхаймо того диму і подивімось на вогонь.

По-перше:

— Коли говорити про «другу генерацію», то чому не назвати її третьою? Бо ж — послідовно — перша: Чумак, Михайличенко і т. д., друга: Сосюра, Йогансен і т. д., третя: Усенко, Іванів і т. д.

Ми гадаємо, що цю необережну «тезу» було кинуте в стані афекту, і вона не має під собою ніяких підстав. Бо як ви поділите пролетарських митців? Віком? Тоді до відома вашого: серед так званої «молоді» є літератори старіші за нас, «олімпійців». Чи, може, ви маєте на увазі художню потенцію? І тут помиляєтесь: нема і не буде прикладів в історії літератури, щоб якесь покоління встигало висловитись за 5-6 років: письменник — не американська машинка, а твори його не полтавські галушки.

Отже, «теза» про другу генерацію прислужиться тільки темним особам, що використають її в своїх цілях. Отже, вона-то й є тим димом, який — з часом — розвівається буйним вітром «олімпійським».

По-друге:

— Єсть, безперечно, й вогонь. Це саме та «друга генерація» (звичайно, без свистунів), що, на наш погляд, однією своєю частиною (більш дорослого в інтелектуальному, емоціональному й якому хочете напрямку) мусить поступово, але органічно зливатися із «олімпійцями», а другою (малограмотною, але талановитою) — утворювати резерв, що й ляже в основу «народження» через десяток-півтора справжньої другої генерації.

Тільки так треба розуміти цей вогонь. Тільки так треба поділяти сучасних пролетарських митців. Інші «тези» лише розпалюють пристрасті та гальмують справу розвитку нової пролетарської літератури. На інших тезах — знову повторюємо і трохи конкретніш — деякі люди наживають собі «общественні» капітальчики, а з робітників і селян роблять замість корисних радянських

журналістів, припустім, нікому не потрібних віршомазів та інших борзописців.

Як бачите, на вогонь «олімпійці» покладають великі надії, і не їхня вина, що смердючий дим утворив між «молодими» й «старими» штучну завісу. Коли брати наші принципові розходження, то можна говорити тільки про одне. Фігурально це буде так:

— Зеров чи Гаркун-Задунайський?

— Європа чи «Просвіта»?

Для кожного з нас ясно, що молоде мистецтво без технічної допомоги радянської інтелігенції ніколи не стане на ноги. Кожний з нас, поки він плутається в «універсалах», «платформах» та «маніфестах», почуває себе Господом-богом; варто ж йому одійти від «логічних доводів» і доказати свою правоту «літературним фактом», як він переходить у стан розгубленості.

В чому ж справа?

А справа в тому, що нас не озброєно тією мистецькою технікою, яку має кваліфікований митець. І зовсім не випадково, що в робітничо-селянських літературних організаціях завжди налічуємо чималий відсоток інтелігентів: тільки вкупі з останніми робітничо-селянський письменник творить нові мистецько-громадські цінності, тільки з ними, за їхньою безпосередньою допомогою, він кінець кінцем і сам становиться інтелігентом в кращому розумінні цього слова, цебто в даному разі — справжнім письменником.

Отже, коли це так (а це безперечно так!), то знову фігуральне запитання:

— Зеров чи Гаркун-Задунайський?

Ми, «олімпійці», з повною відповідальністю за майбутнє нового мистецтва, заявляємо:

— Для пролетарської художньої літератури, без всякого сумніву, корисніш — гіперболічно — в мільйон разів радянський інтелігент Зеров, озброєний вищою математикою мистецтва, ніж сотні «просвітян», що розуміються на цьому

мистецтві, як «свиня в апельсині», що на сьомому році революції раптом зробилися революційніш від самого Леніна і тепер виступають по різних радянських журналах з «червоними» фразами під прізвищами якогось «ця» чи «енка».

Таке кардинальне, воістину принципове запитання ставимо ми літературній «молоді», і на нього вона мусить відповісти... Коли не нам, то самій собі.

Чому ж ми так добиваємось цього?

Чи нема тут якогось гартованського «підвоху»?

Ми гадаємо, що в зв'язку з прискоренням так званої українізації пролетарське мистецтво попадає в тимчасову небезпеку:

— «Сатана в бочці» з гопаківсько-шароваристої «просвіти» вилазить зі свого традиційного кубла і хмарою суне на город. Буде великою помилкою гадати, що це «підвівся чорнозем», — той митець, до якого Тичина «посилав свої нерви». Безграмотне міщанство — от хто. Це саме та «рідненька «Просвіта» в вишиваній сорочці і з задрипанським світоглядом, що в свій час була ідеологом куркульні. Тепер, в силу своєї безпринципності, загубивши до того під собою ґрунт та намацавши несподівані для себе можливості (прискорена українізація), вона робиться «червоною» і йде «селозувати» (певніш — профанувати) міську пролетарську культуру.

От що треба завжди пам'ятати «молоді», і тоді між нами не буде розходжень.

За доказ актуальності наших засад візьмімо дальші рядки даного листа.

Перш за все, дозвольте ще раз запевнити «молодь», що ми, «олімпійці», ніколи не були патріотами «Гарту». Бо й справді: не «крокодилячу воду» ми пролили б на якийсь новий талановитий твір когось із «молоді», а висловлюючись трохи сентиментально — щирі й гарячі сльози радості оросили б його.

Тому-то й просимо ми не шукати задньої мислі, бо справа зовсім не в «Гарті», а в одному з «енків», що являється на сьогодні одним із авангардних бійців стривоженої «Просвіти». Послухайте, як він «плутає» «молодь» і розпалює

пристрасті:

— «Представники «Плугу» й «Гарту» розійшлися в поглядах, а це розходження, звичайно, впливало з самої різниці обох організацій, головним чином ідеологічної платформи» (Журнал «Знання»).

Чуєте? До цього часу ми гадали, що «Плуг» і «Гарт» різняться між собою територіями впливу, а за «енком» виходить «зовсім навпаки»: головна різниця — це ідеологія. Другими словами, коли «Гарт» узяв за свою ідеологію постулати компанії, то «Плуг» — за «енком» — очевидно, має на увазі «просвітянську» ідеологію. Гадаємо, що це зовсім не так і напевне не так для тієї частини «Плугу», що зветься «молоддю», і для тієї, що має партквитки.

Навіщо ж це «енко» так набріхує на свою організацію? Читайте далі — і зрозумієте його:

— «Злиття «Плугу» з «Молотом» або «Гартом» чи якою іншою із пролетарських організацій буде помилкою, скривленням ленінської лінії, як аналогічно дуже хибним було б злиття, припустім, комнезамів з профспілками».

От бачите, навіщо: «він страшенно боїться злиття «Плугу» з «Гартом» («Молот» тут для красного слівця, бо це як всім відомо, — так би мовити, колоніальне володіння «енків»). Так, він страшенно боїться цього злиття, бо не хоче повертати на задрипанки. Відціля й ідеологічні розходження, і наклеп на свою організацію. Чуєте, як він клянеться «комуністичним Богом» — «ленінською лінією»?

Висунувши такі основні «засади», далі «енко» розпалює страсті, так би мовити, обробляє «молодь»:

— «Гартованський з'їзд демонстративно покинули представники «ВАППу», «Забоя», «Плуг» приєднався до цих організацій».

Чуєте? Гартованський з'їзд покинули всі організації. Чуєте? Всі! Але коли це було? Ніколи! Та бачите, для «просвітянина» ще не написано правил етики, а баталія між організаціями йому так потрібна, як «мутна «водичка»... для рибки. Недарма ж він далі аж «захльобується» «комсомольською» революцією в «Гарті», вихваляючи на всі лади народонаселення зі своєї «молотівської» колонії.

Але «енко» все-таки страшенний боягуз, і більш за все він боїться «олімпійців». І от, знаючи, що останніх найбільш всього в «Гарті», він, щоби нейтралізувати, хоч формально, своїх лютих ворогів, утворює «засаду» про доцільність одноразового входження «в дві співзгучні організації», веде наступ на «Гарт» і претендує на входження до нього.

— «Гарт» не зумів і не хотів (скаржитися «просвітянин») поширювати свого впливу на низи, ніби боявся цих робітничих корявих письменників, обережно приймав до себе навіть таких, що вже виявили себе кваліфікованими письменниками».

Чуєте, як співає? Але кого ж то він розуміє під «корявими»? Молодих робітничих кореспондентів чи молодих робітничих художників? Припустім, перших. Але на перших компартія і взагалі здоровий розум «впливати» не рекомендують, бо «впливати» на них за рецептом «енка» — значить організувати їх у «плужанську» чи «гартованську» партію. Отже, припустім, других. Але, припустивши других, доводиться визнати, що художники «не вареники з гурдою» і на замовлення їх не наліпиш, це трохи не такий матеріал, як «просвітяни»: що було — те забрали.

Виходить, прийшли до порожнього корита? Ні! Тоді, може, це була спекуляція або йолопів вибрик? Теж ні! Що ж тоді?

Бачите, за машкарою «робітничих корявих» нам видно похабну фізію «кваліфікованого письменника» із безсмертної «Просвіти». Це він хоче до «Гарту». Це ж безграмотний «енко» поривається закріпити за собою позиції, щоби відігравати не послідню роль в розвиткові пролетарської літератури. Він же так щедро — направо й наліво — буде роздавати ярлички «кваліфікації». Що йому до того, що якийсь Хвильовий, маючи про свою творчість десятки статей і рецензій, й досі не тільки не осмілиться говорити про свою кваліфікацію, але й не певний в тому, що він мав право називатись письменником. — Яке «енкові» до цього діло! Він зробить «жовтенят» кваліфікованими письменниками і буде мати гарний гешефт.

І залишається нам, «олімпійцям», сказати тільки:

— Нещасна кваліфікація! Нещасна та молодь «із низів», що її «енко» зробив кваліфікованою!

От відкіля йде порівняння мистецтва з комнезамами й профспілками. Саме відціля й пішли наші «розходження» з молодю та безглузда профанація пролетарської літератури. «Сатана», використавши сприятливий момент, виліз із «бочки» і, ставши на чолі сучасної літератури під прізвищами «ців» та «енків», подібно вигукнув:

— «Спитають, чим скінчиться? Побачимо! В перспективі утворення Всеукраїнського центру пролеторганізацій на чолі з «Молотом» (знову нагадуємо: колонія «енків»). При таких перспективах нема нічого лихого в сучасній літературній полеміці. В суперечках народжується істина».

Так кінчає свою статтю наш відважний «селозатор». Чуєте? В перспективах він нічого не бачить для себе лихого. Чуєте, «молода» молодь? «Енко» знає, що тільки в суперечках він буде «ловити рибку». Чуєте його істину? Він не хоче літературних фактів, що ними доказується прогрес мистецтва, бо це шпенглерівщина, а він «червоний». Він хоче «логічних доводів», суперечок, бо без них він залишиться обеззброєним і мусить виїхати до «задрипанської просвіти». Чуєте, «молода» молодь: рвіть рішуче з «олімпійцями», бийте «Гарт»!

III

Але «енко» не б'є, а прямо «жарить» дуплетом. Під одним прізвищем, щоби завоювати симпатії в «молодої» молоді й утворити для себе ґрунт і базу, він робить «жовтенят» кваліфікованими письменниками та нацьковує «молодих» та «старих». Під другим прізвищем він з «глибокомисленним вираженієм во взорі» береться говорити про критику, не проминувши й тут випадку спекульнути на хворому шанолюбстві молодих авторів та «лягнувши», між іншим, одного з «олімпійців», саме Хвильового.

Отже, візьмімось за другого «енка» і подаймо й собі кілька засад про критику.

Ахіллесовою п'ятою українського пролетарського письменства є не стільки брак відповідної критичної літератури й критики, скільки брак самої літератури, що її варто було б критикувати. Велику російську критичну плеяду — Белінського, Добролюбова, Чернишевського — в їх літературному розрізі — породила не менш

велика плеяда письменників-художників. Коли б не було Островського, припустім, не було б і «Темного царства». Те ж саме й про Лессінга, Брандеса і т. д.

Отже, зовсім не випадково, що навіть сьогоднішні критики-марксистки, соціологи і досі звертаються до минулого. Аналізуючи його, вони — в кращому разі — роблять ті чи інші загальні висновки, що так чи інакше і уже напевно торкаються продукції пролетарських митців. Візьмімо за приклад Коряка. Хоч одну статтю написав він про твори сучасних революційних письменників?

— Жодної!

Декому здається, що тут відіграє роль зайва обережність, сам Коряк, очевидно, з'ясовує тим, що він не критик, а історик літератури, а ми запевняємо:

— Тут глибші причини, і одною з них є пустельний стан молодого письменства.

І справді: про що писати? Десяток-два грамотних оповідань та 50-100 талановитих віршів? І все це протягом кількох років? Очевидно, скарги на те, хто на мої, мовляв, твори не звертають уваги, є белькотіння того чи іншого гатунку. Думка в критика породжується, коли він в творові бачить теж думку, а не бездарні візерунки. Правда, з історії літератури ми знаємо й випадки, коли майбутніх корифеїв «замовчували», але — теж правда — таких корифеїв ми налічуємо одиницями і вони — до речі — нічого не мають спільного з «просвітянською» графоманією.

Так стоїть справа з «замовчуванням».

Але друга категорія графоманів, навпаки, скаржиться на велику кількість критиків, що не дають їй ходу. Тут і «сиві дідусі», і «олімпійці», і якісь навіть «бігунці». «Ідеологом» даної категорії на даний випадок буде другий із «енків», цебто яблучко з тієї самої яблуні.

Отже, беремо це яблучко й кусаємо. Випадають два зернятка: це претензійні філософсько-просвітянські «засади».

Перша:

— «Критикою іменується здорове, на ґрунті вимог сьогоднішнього дня, обговорення твору з єдиною цілею встановлення вартості твору: тако художньої, яко й читабельної».

От вам «перл» «молодого» філософа «енка», що — до речі — віком коли не старший за нас, то й не молодший, який ні в яким разі нічого не має спільного з тими «корявими» письменниками, що за них піклується другий «енко». Отже, слухайте, що таке критика, і повчайтесь, саме таке визначення дають у нас по задрипанках! І потім у нас художність протиставляють читабельності «тако яко». У вас не так? Шкода!

Друге:

— «Та літературна продукція, яка служить на користь будові життя, яка родить слідком за собою потрібні наслідки (вчіться образної мови в «енка»), е, перш за все, потрібна й необхідна література».

Чи не «перл»? Чи не визначення? А як воно могло витекти з першої «засади» — це ваша справа. Де логіка? Це теж не ваша справа! Але запитання «енкові» ми все-таки поставимо:

— Бухарін, припустім, що його, очевидно, й філософи з «просвіти» вважають за людину, яка «до мозків просочилась вимогами часу» дає хвалебну статтю про Хулію-Хуреніто, бо вважав, що ця «літературна продукція служить на користь будові життя і родить за собою потрібні наслідки». А от Родов — ідеолог «енків» — вважав зовсім інакше і називає цей твір контрреволюційним. От ми й питаємо: чи е Хулію-Хуреніто «потрібною й необхідною літературою», чи зовсім навпаки? Га?

Такі дві основні «засади» цієї висококваліфікованої статті. Решта в ній якесь белькотіння ображеного невдачника і скажена піна на голови «олімпійців», «сивих дідусів» etc. І хочеться нам поставити ще одне запитання, але вже до «молодої молоді».

— Невже ви не бачите, що й це наше «розходження» з «енком» витікає, по суті, з того ж кардинального розходження: «Європа чи «Просвіта?» Невже ви з нами, «олімпійцями», не погоджуєтесь, що таке безграмотне в своїх основних «засадах» белькотіння треба надсилати без пересадки до редакційного кошика,

що такі «твори», щоб вони не компрометували радянської преси, можна вміщати в часописах тільки як зразки графоманії й літературного хуліганства? Невже ви гадаєте, що автор таких «засад» може збагатити нашу пролетарську літературу?

От вам уривок з «конкурсного» оповідання г-на «енка», цебто того, краще якого він протягом ближчих років, безперечно, не дасть, оповідання, що на ньому «сивий дідусь» Дорошкевич написав: «це не монах, якийсь Рокамболь. Друкувати не варто»; оповідання, що ним як документом похваляється автор, що його поциганськи вихваляє перед молоддю він же, що про нього написав такими жалісливими словами той же «белетрист»: «рецензія відіграла свою роль, і корисний для селянства твір (хвали себе, гречана кашо!) залишився недрукованим».

Так от вам уривок з цього документу-оповідання:

— «Трошка з ногами кинувся в гущу.

— Залишіть бійку! Стріляти буду!

Були вже не люди — звірі. Нічого не чули.

Трошка тричі вистрілив вгору. Не помагало. Ніякої уваги.

— Хлопці, стріляй вгору!

Пачками стріляли хлопці з самоохорони.

Ніхто не чув. Живе м'ясо гадюкою звивалось, напружувалось і розходилося в усі боки! Кость уп'явся комусь у горло.

— Жив... Кохався... у... у...

Насилу Трошка з хлопцями одірвав Костя од нього.

— Що ти за чоловік, скажи мені?

— Землі мені дай... Дай пожити мені...

Я хворий на землю...»

І т. д., і т. п. Словом, «пришта», як каже в цьому ж таки конкурсному оповіданні «енко». Але як на вашу думку: де це діється? Де це м'ясо розходиться в усі боки? (Ну й образ! Умри, «Просвіто» — краще не напишеш!) Так де це?

Ніколи не вгадаєте, бо це діється в монастирі на «загальному зібранні». Та й де вам угадати, бо ж ви добре знаєте, що селянське «загальне зібрання» не тільки від пачки, але й од одного поганенького вистрілу розбіжиться. Такого «цинденту» Копистка не злякається, а Кость, їй-богу, буде тікати, що й штани загубить. Бачили ми, «олімпійці», такі «сторії»: «пукне» хтось — і вже «загальне зібрання» корова язиком злизала.

А потім: які це селяни вигукують таке мелодраматичне: «Я хворий на землю!» Чули ми: «хворий на голову», але це інша справа. І тому зовсім не дивно, що «енко» в своєму «конкурсному», вибачте за вираз, оповіданні зробив і монахів Рокамболями, хоч, може, й не знав, що це за птиця: «інтуїцією», як каже Сосюра.

На жаль, ми не маємо більше можливості навести ще кілька «перлів» з цього оповідання, щоби запевнити «молоду» молодь, що ми нічого поганого не робимо для молоді літератури. Віримо, що вона вже з нами солідаризувалась. Бо ж подумайте, що робиться: графомани не тільки претендують на безоговорочне вміщення своїх творів в поважних журналах, але вже вимагають, щоб їхні твори було премійовано.

Отже, й відціля спекуляція на довірливості молодняка. От чому вони оперують різними інсинуаціями і клянуться «червоною Просвітою». Воістину: таку безсоромність і таке нахабство можна чекати тільки від синів похабного «сатани» з «ультра-міщанської «бочки». Бо коли раніш «енки» робили наскоки на «беззахисних» літераторів, як-от Дорошкевич, то тепер вони вже лізуть на «олімпійців». Шкода тільки, що вони не розраховували своїх сил, не поцікавились силами «олімпію». Боїмось, щоб не пішов і сам «сатана» знов на свої задрипанки, висловлюючись фігурально й вульгарно, — з обвислим хвостом.

А втім, знову: «sine ira et studio». Не тому ж ми пишемо свою статтю, що нас цікавлять сіренькі «ці» та «енки» — нашу статтю призначено спеціально для

«молодої» молоді, що їй ми з'ясуємо суть нашого єдиного розходження:

— Європа чи «Просвіта»?

Отже, зрозуміймо сказане нами і спробуймо зробити висновки.

Ніколи не було стільки можливостей для розвитку української пролетарської літератури і взагалі літератури, як тепер у нас, в республіці Комун.

Але й ніколи не було такої безшабашної свистопляски в тій же українській літературі, як за наших днів. Варто якомусь «енкові» одержати членського квитка від письменницької організації, як він уже вважає себе — в мистецькому розрізі — цілком непогрішним. А коли він називає свою річ «Нечаївська комуна» або «Біля тракторів», то такий твір віднині стає святою «плащаницею». Треба мати багато громадської мужності, щоб кинути цю бездарну «Нечаївську комуна» в редакційного кошика; треба мати за собою солідний революційний стаж, щоб зробити критичний «двойний нельсон» такому творові. Бож подумайте: — «енко» червоний, «енко» зробився до того червоним, що навіть «одкрив Америку»: революцію робили не дегенерати; до того «червоним», що навіть почав під прізвищем «ця» «комунізувати» маси в радянських часописах.

«Енка» не трож! Він тепер модним став.

І, звичайно, в «сатанинській» свистоплясці губиться справжня талановита молодь. Частина з неї, замість повчитись, підпадає під впливи «енків» і робиться «кваліфікованими письменниками», заповонюючи ринок червоною графоманією; частина, що її приголомшили і збили з пантелику «оригінальні» статті різних безграмотних «ців» та інших «енків», — сидить десь у закутку і вичікує. А в результаті «молода» молодь за кілька років не дала жадної путньої книжки, — це тепер, коли стільки можливостей, це тепер, коли йде доба відродження, коли ми стоїмо напередодні небувалоого розквіту молоді літератури!

Отже висновки.

Перший:

— Треба негайно на настирливе запитання: Європа чи «Просвіта», відповісти: — «Європа». Це тим більш потрібно, що в той час, коли вже чути побідні кроки азійського ренесансу, — в цей час «сатана» повів нестримну й рішучу атаку зі своєї «бочки» на город, на міську культуру.

Другий:

— «Молодій» молоді треба вчитись, вчитись і вчитись, як говорив Ленін, і тоді вона побачить, що «розходження» є тільки провокація різних «енків». Справжня мистецька молодь зі своїми творами не поспішає, бо знає, що від цінних пролетарських речей жодний «олімпієць» не одмовиться. «Молода» молодь мусить поважати художню літературу і знати, що звання художника чомусь обов'язує, що заслужити його не так-то легко; для цього треба придбати багато життєвого досвіду і добре знати старе мистецтво. «Молода» молодь мусить, нарешті, довідатись, що причина ходкості макулатури криється не в «читабельності», а в простісінькій українізації, яка примущує деякі благодійні установи купувати її тюками і зносити в підвали, де її гризуть і читають звичайнісінькі миші.

Третій:

— Треба негайно «одшити» — або принаймні поставити на своє місце різних писак, що, вмючи сяк-так зробити репортерську замітку, тикають свого носа в мистецтво й — більше того — намагаються керувати ним. Тоді ясно стане, що так зване масове мистецтво є продукт упертої роботи багатьох поколінь, а зовсім не «червона» халтура. Простота й ясність Толстого — це мистецтво найвищої кваліфікації. Але з'явилося воно на «закаті» потенціальних можливостей російської буржуазії й дворянства. Що ж до маси, то краще дамо їй поки що Сінклера в мільйонах екземплярів.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/hvil-oviy_mikola/kamo-gryadeshi

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)